

HYRJE

Historia si shkencë shoqërore, në klasën VI, ka për objekt të studimit të kaluarën e shoqërisë njerëzore nga kohët më të lashta e deri në Mesjetën e zhvilluar – shekullin X – të. Ajo na mëson si kanë jetuar njerëzit, shkaqet e ndryshme të mënyrës së jetës, faktorë që kanë ndikuar në ndryshimin e jetës në shoqëri dhe të njerëzimit në përgjithësi.

QËLLIMET

- Zotërimi i njohurive dhe koncepteve për të kaluarën e shoqërisë njerëzore,
- Njohja e kulturave të ndryshme dhe dallimet në mes tyre që nga lindja e shoqërisë njerëzore e deri në Mesjetën e zhvilluar
  1. mënyrat e jetës dhe të të menduarit
  2. personalitetet e njohura
  3. ngjarjet e rëndësishme historike
  4. vendet dhe institucionet shoqërore dhe shtetërore
  5. besimet e popujve të ndryshëm
- kuptimin e ndërlidhjeve dhe ndikimeve në shoqëri,
- arsimimin demokratik,
- zhvillimin e autonomisë të nxënësi,
- zhvillimin e tolerancës,
- zhvillimi i vetërespektit dhe respektit për të tjerët,
- të mësojnë dhe të përcaktojnë drejt kuptimin dhe përdorimin e terminologjisë bazë të Historisë, si dhe të zhvillojnë mendimin historik si mjet i të kuptuarit të proceseve,
- shoqërore,
- Të zhvillojnë shprehitë dhe shkathtësitë për shfrytëzimin e dokumenteve, burimeve, materialeve, hartave historike, fotografive, albumeve, teksteve historike, historisë gojore etj.

OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHME

- Të kuptojnë proceset e zhvillimit të shoqërisë njerëzore nga parahistoria deri në Mesjetën e Zhvilluar;
- Të njohin tiparet kryesore të bashkësive të para njerëzore, antikitetit dhe periudhës së Mesjetës së Hershme;
- Të njohin mënyrën e organizimit të jetës në periudhat e hershme dhe të bëjnë krahasime me mënyrën e organizimit të jetës së sotme.

OBJEKTIVAT SPECIFIKE

- Të identifikojnë kuptimin e termave bazë të periudhës parahistorike, antikitetit dhe të Mesjetës së Hershme;
- Të dallojnë konceptet bazë të kohës së gurit dhe asaj të metaleve;
- Të përcaktojnë dhe të identifikojnë mënyrën e transformimit të njeriut nga faza e parë deri në të fundit;
- Të identifikojnë mënyrën e llogaritjes së kohës në histori;
- Të dallojnë mënyrën e organizimit të jetës së njerëzve(familjen, gjininë, fisin);
- Të përshkruajnë ndarjen e shoqërisë në klasa kryesore, në kasta dhe në shtresa në Antikë dhe Mesjetë (skllavopronar-skllavë dhe feudal-bujkrob, fshatar);
- Të kuptojnë dhe të jenë në gjendje të përshkruajnë organizimin shoqëror e shtetëror në Kohën e Vjetër dhe Mesjetë.

SHKATHTËSITË E SYNUARA

Përmes mësimin të historisë si shkencë shoqërore, në klasën e VI synohet që nxënësit t'i fitojnë këto shkathtësi:

- Orientimin në kohë dhe në hapësirë që nga rrethi ku jeton dhe më gjerë,
- Aftësitë për zhvillimin e personalitet të gjithanshëm,
- Të zhvillojnë aftësitë për të kuptuar dhe për të gjykuar drejt shkaqet dhe faktorët e zhvillimit të shoqërisë njerëzore,
- Aftësitë për t'ia përshtatur sjelljet e veta kritereve të një shoqërie demokratike e të qytetëruar,
- Të çmojë dhe të respektojë kulturën dhe traditat e popullit të vet dhe të popujve të tjerë,
- T'i zhvillojë shkathtësitë për komunikim me të tjerët.

PËRMBAJTJA PROGRAMORE

2 orë në javë, 74 orë në vit

(54 orë zhvillim, 6 orë mësim zgjedhor dhe 14 orë përsëritje)

Nënkategoritë- Temat	Objektivat	Përmbajtja programore (njësitë mësimore)	Rezultatet e pritura	Ndërlidhja
Hyrje në lëndën e Historisë	Njohja me objektin e mësimin të historisë si dhe me llogaritjen e kohës dhe periodizimin.	- Çfarë studion historia? - Njësimi i kohës dhe periodizimi i historisë	Dallon specifikat kryesore të lëndës së historisë dhe di për llogaritjen e kohës	Arkeologjinë, artet, matematikën, gjeografinë, etj.
Periudha parahistorike	Njohja me fazat e para të shoqërisë njerëzore dhe karakteristikat e saj	- Njerëzit e parë - Koha e gurit - Koha e metaleve	Fiton koncepte të qarta për jetën e njerëzve në kohën e gurit dhe të metaleve	Artet, biologjinë, arkeologjinë, gjeografinë, etj.
Lindja e Lashtë	Njohja me konceptin e organizimit të shteteve, organizimin hierarkik, shoqëror-ekonomik dhe njohja me besimin dhe kulturën	- Egjipti dhe Mesopotamia - Kina, India dhe Persia - Kultura e popujve të Lindjes së lashtë	Dallon karakteristikat kryesore të shteteve të para, përshkruan jetën shoqërore-ekonomike të kohës. Njeh mënyrën e besimit dhe perënditë	Arkeologjinë, mitologjinë, gjeografinë, artet matematikën, letërsinë

Popujt e lashtë të Ballkanit	Njohja me etninë e popujve të lashtë të Ballkanit	- Pellazgët, ilirët, grekët, maqedonasit dhe thrakët	Bën dallimet e mënyrës së organizimit të jetës, dallimet etnike, kulturore dhe origjinën e tyre.	Gjeografinë, biologjinë, gjuhën, arkeologjinë, mitologjinë, arkitekturën, etj.
Greqia e Vjetër	Njohja me kulturën e hershme të Mesdheut dhe lëvizjet e popullsisë. Njohja me organizimin shtetëror, luftërat. Njohja me shoqërinë, personalitetet e shquara, kulturën, edukimin, besimin etj.	- Greqia në kohën më të hershme - Qytet-shtetet greke. Athina dhe Sparta - Ngulimet greke në Mesdhe dhe Iliri - Luftërat greko-persiane dhe luftërat e Peloponezit - Kultura greke - Edukimi i fëmijëve në Greqinë e Vjetër - Iliada e Odiseja - Personalitetet e shquara	Di t'i dallojnë specifikat kryesore të organizimit shtetëror, ngulimeve të popullsisë, luftërave, mënyrën e edukimit të fëmijëve, kulturën, lojërat olimpike. Njeh personalitetet dhe besimin	Filozofinë, letërsinë, artin, edukatën fizike, arkitekturën, edukatën qytetare, matematikën, gjeografinë, etj.

<p>Maqedonia e Lashtë</p>	<p>Njohja me mendimet për origjinën e maqedonëve të lashtë. Njohja me shtetin në kohën e Filipit II, Lekës së Madh, si dhe kulturën helene.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Maqedonia - Filipi II dhe Leka i Madh 	<p>Dallon pikëpamjet për origjinën e maqedonëve të lashtë. Njëherit specifikat e shtetit në kohën e Filipit II dhe Lekës së Madh. Dallon karakteristikat kryesore të kulturës helene</p>	<p>Arkeologjinë, artet, gjeografinë, arkitekturën, letërsinë, filozofinë, etj.</p>
<p>Roma e vjetër</p>	<p>Njohja me Romën e Lashtë, popullsinë dhe zgjerimin territorial. Kryengritjet e skllëvërve dhe luftërat qytetare. Njohja me organizimin shtetëror, kulturën, artin dhe krishterimin. Njohja me shkaqet e shthurjes së Perandorisë Romake dhe personalitetet e shquara</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Banorët e lashtë të Gadishullit Apenin - Zgjerimet e Romës në Itali dhe Mesdhe - Kryengritjet e skllëvërve - Triumvirati i parë dhe i dytë - Perandoria Romake gjatë shek. I-II. - Lindja dhe përhapja e krishterimit. - Kriza dhe shthurja e Perandorisë - Kultura dhe besimi - Personalitetet e shquara romake 	<p>Di për kohën e themelimit të Romës. Dallon ndryshimet dhe progresin shoqëror dhe shtetëror. Di të dallojë raportet në mes shtresave shoqërore. Di për paraqitjen dhe përhapjen e krishterimit. Di për kulturën. Njeh oratorët, filozofët, poetët dhe personalitetet të tjera me rëndësi</p>	<p>Artin, gjeografinë, edukatën qytetare, filozofinë, letërsinë etj</p>

<p>Iliria</p>	<p>Njohja me origjinën, shtrirjen dhe vendbanimet. Njohja me fiset kryesore ilire, lindjen dhe zhvillimin e shteteve, luftërat, zhvillimet shoqërore-ekonomike, rolin e gruas në shoqërinë ilire dhe edukimin e fëmijëve. Njohja me luftërat, kryengritjet, kulturën, qytetërimin, besimin, krishterimin, si dhe njohja me personalitetet e shquara ilire.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ilirët, vendbanimi dhe fiset kryesore - Mbretëria e Enkelejëve dhe e Taulantëve - Mbretëria e Epirit - Mbretëria Ardiane - Mbretëria Dardane - Jeta ekonomike dhe shoqërore te Ilirët - Gruaja, dhe edukimi i fëmijëve në Iliri - Dardania në kohën e sundimit romak - Kryengritja e madhe ilire (6-9 e.s.) - Kultura dhe besimi te iliret - Qytetet ilire - Përhapja e krishterimit në Iliri - Personalitetet e shquara ilire 	<p>Di për origjinën dhe fiset kryesore. Njeh shtetet dhe shtrirjen e tyre. Njeh dhe kupton kushtet ekonomike dhe shoqërore, rolin e gruas dhe edukimin e fëmijëve. Dallon veshjet, zbulimet, veglat e punës, armët, mjekësinë, ilaçet, kulturën, besimin, perënditë dhe personalitetet e shquara ilire.</p>	<p>Arkeologjinë, artin, muzikën, gjeografinë, edukatën qytetare, biologjinë, etj.</p>
<p>Mesjeta e Hershme</p>	<p>Njohje me veçoritë themelore të feudalizmit të hershëm. Dyndjet e popujve në Evropë. Njohja me shtetin e hershëm frank.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Dyndjet e popujve në Evropë - Shteti i frankëve 	<p>Di për ndryshimet shoqërore të feudalizmit të hershëm. Kupton rrethanat e formimit dhe zhvillimit të shtetit frank.</p>	<p>Gjeografinë, artet, letërsinë, gjuhët evropiane.</p>

<p>Bizanti Arabët</p>	<p>Njohja me shthurjen dhe ndarjen e Perandorisë Romake. Fuqizimi i Perandorisë Bizantine. Pozita e popullsisë iliro-arbënore në kuadër të Perandorisë Bizantine. Njohja me ndryshimet etnike në Ballkan. Njohja me arabët, lindjen e islamizmit dhe kulturën arabe</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Perandoria Bizantine deri në shek. XI - Arbërit në Perandorinë Bizantine - Kultura e Arbërit - Themat në Arbëri - Personalitet e shquara të Perandorisë Bizantine - Ardhja e sllavëve në Ballkan - Arabët-Lindja e islamizmit - Kultura arabe 	<p>Di për veçantit themelore të Perandorisë Bizantine. Di për pozitën, organizimin administrativ dhe kulturën e arbërit dhe rolin e personaliteteve arbërore në Perandorinë Bizantine. Di për kohën, mënyrën dhe pasojat e vendosjes së sllavëve në Ballkan. Di për paraqitjen e arabëve, islamizmin dhe kulturën e tyre</p>	<p>Gjeografinë, artet, letërsinë, muzikën matematikën, edukatën qytetare, etj.</p>
<p>Sllavët e Jugut në Mesjetën e Hershme</p>	<p>Njohja me veçoritë e feudalizmit të hershëm të Sllavët e Jugut. Njohja me kulturën dhe besimin e Sllavëve të Jugut.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Feudalizmi i Hershëm - veçoritë kryesore - Karantania, Kroacia dhe Bosnja - Bullgaria, Rasha, Dukla - Kultura e Sllavëve të Jugut gjatë Mesjetës së Hershme 	<p>Dallon veçoritë kryesore të feudalizmit të hershëm të sllavët e Jugut. Di për veçoritë e kulturës dhe besimit të Sllavëve të Jugut</p>	<p>Gjeografinë, gjuhën dhe letërsinë, artet, bujqësinë, etj.</p>

Vërejtje: 6 orë mësimore mbesin në dispozicion të arsimtarit që sipas dëshirës dhe interesimit të nxënësve të kenë mundësi për të zgjedhur ndonjë njësi mësimore në kuadër të përmbajtjeve programore, historisë vendase etj. Mund të realizohet edhe vizitë ndonjë institucioni-vendi kulturo-historik (arkivave, muzeve, bibliotekave, Instituteve, monumenteve etj.

METODOLOGJIA E MËSIMDHËNIES

Lënda e historisë mund të mësohet dhe interpretohet përmes metodave dhe teknikave të ndryshme. Metodologjia e re e mësimdhënies dhe nxënies e bën nxënësin më të aftë për të vështruar, për të gjykuar drejt, ngjarje të rëndësishme historike pavarësisht se në çfarë forme i paraqiten ato.

Mësimdhënësi bën zgjedhjen e metodave dhe teknikave mësimore duke ua përshtatur aftësive dhe kërkesave të nxënësve. Ai duhet të jetë i kujdesshëm për shkallën e arritshmërisë së objektivave gjatë procesit mësimor.

Që të jetë sa më i suksesshëm mësimi i historisë duhet përdorur metoda dhe teknika sa më të shumëllojshme me qëllim që të nxitet dinamizimi i orës, të motivohen nxënësit për punë duke pasur parasysh se nxënësit kanë nivele të ndryshme të aftësive dhe njohurive.

Për të pasur mësimdhënie dhe mësimnxënie të suksesshme duhet përdorur disa nga këto metoda dhe teknika:

- Puna me gjithë klasën
- Puna në grupe
- Puna në çifte
- Puna individuale
- Metodatat e vëzhgimit, diskutimit, demonstrimit, interpretimit,
- Vërsimi i shpejtë i ideve (Brainstorming)
- Puna kërkimore, hulumtuese, praktike, krahasuese
- Loja me role
- Të mësuarit problemor
- Kllasteri (teknikë e mendimit kritik-grumbulli apo pema e mendimeve)
- Pesëvargëshi,
- Xhigsou,
- Historia gojore etj.
- Vizita në: muze, kinema, ekspozita, institucione kulturo - historike etj.

Përdorimi i suksesshëm i të gjitha këtyre metodave dhe teknikave mundëson mësimdhënien me nxënësin në qendër dhe zhvillimin e mendimit kritik.

Përdorimi i metodave dhe teknikave nuk garanton sukses nëse mësimdhënësi nuk planifikon me kujdes përmbajtjen mësimore, caktimin e objektivave, përshtatjen e teknikave për realizimin e objektivave dhe nëse nuk vëzhgon si mendojnë dhe punojnë nxënësit për përpunimin e informacionit.

VLERËSIMI

Vlerësimi është një proces i vrojtimit të vazhdueshëm i dokumentimit të punës së nxënësve dhe ka të bëjë me çdo lloj veprimtarie dhe matje që përdoret për të gjykuar për punën dhe arritjet e nxënësve .

Në mënyrë që të sigurojmë informacione të mjaftueshme për të vlerësuar arritjet e nxënësve në lëndën e historisë, duhet të përdoren mjete dhe teknika të ndryshme.

Disa qëllime të vlerësimit:

- Të identifikojë përparimin e nxënësve dhe t'iu ofrojë të dhëna të mjaftueshme;
- Të motivojë nxënësit për punë;
- Të sigurojë informacione për shkallën e arritshmërisë së objektive;
- Të ndihmojë nxënësin dhe mësuesin;
- Të përmirësojë nxënien dhe mësuesin;
- Të sigurojë informacione për zhvillimin e nxënësve për orientimin e tyre të ardhshëm etj.

Rëndësia e këtyre qëllimeve është:

- Përmes vlerësimit, mësuesin siguron informacione se sa e suksesshme ka qenë mësuesia e tij për të arritur rezultatet e caktuara dhe në bazë të arritjeve të tyre mësuesin t'ju ofrojë sqarime nxënësve dhe të planifikojë përmbajtjen mësimore sipas nevojave të nxënësve në të ardhmen.

Vlerësimi është i rëndësishëm për të kuptuar sa janë në gjendje nxënësit të punojnë një përmbajtje mësimore me qëllim që mësuesin të organizojë më mirë punën në grupe dhe për të vërtetuar në çfarë mase i kanë përvetësuar nxënësit njësitet e mësuara. Në bazë të rezultateve, të identifikojë nxënësit që kanë vështirësi në të nxënë dhe të bëjë përforsimin e atyre njësive.

Tipat e vlerësimit

- **Vlerësimi formues** ka për qëllim ta udhëzojë mësuesin në planifikim dhe të nxënësit të identifikojë vështirësitë gjatë nxënies (punës) me qëllim që t'u ndihmojë dhe të plotësojë nevojat e tyre për nxënie më të suksesshme.
- **Vlerësimi përmbledhës** bëhet me qëllim që të zbulojë shkallën e arritjes së objektive, pas një periudhe të caktuar të mësuesin p.sh. pas një kapitulli, gjysmëvjetori, viti...etj..

- **Vlerësimi në bazë të kriterëve** kupton vlerësimin e çdo nxënësi që përmbush kriteret e caktuara p.sh. krahasimi i pikëve të testit me një standard të caktuar. Ky vlerësim i siguron informacion mësime-dhënës të identifikojë vështirësitë e nxënësit dhe të ndihmojë përmirësimin e tyre.
- **Vlerësimi diagnostikues** përcakton te nxënësit dobësitë, vështirësitë, problemet dhe identifikon nxënësit me nevoja të veçanta.
- **Vlerësimi formues** dhe diagnostikues nuk vlerëson me nota por në bazë të tyre mësime-dhënësi planifikon punën e tij.
- **Vlerësimi i brendshëm** përfshin planin mësime. Veprimtaria vlerësuese formulohet, zhvillohet dhe vlerësohet nga mësuesi.
- **Vlerësimi i jashtëm.** Veprimtaritë vlerësuese hartohen jashtë shkolles (specialistë të nivelit të lartë).
- **Vlerësimi i përditshëm** bazohet në kontrollin e punës së nxënësit në klasë.
- **Vlerësimi paraprak** bëhet para testimit vlerësues.
- **Vlerësimi përfundimtar** bëhet në fund të vitit dhe bazohet në vlerësimin përfundimtar të një lënde të caktuar.
- **Vlerësimi në proces** bazohet në vlerësimin e mbikëqyrjes së drejtpërdrejtë gjatë kryerjes së një pune apo detyre në zhvillim.

Veprimtaritë kryesore të vlerëimit në klasë

- *Kontrolli i zakonshëm i veprimtarive në klasë*
- *Detyrat e shtëpisë*
- *Testet*

Mësime-dhënësi gjatë orës mësime i **kontrollon** rregullisht nxënësit, u jep informacione për të lehtësuar nxënien dhe vazhdimisht kupton përparimin e nxënësve dhe vështirësitë e tyre

Rëndësia e **detyrave të shtëpisë** është se përmes tyre sigurojmë informacione për vazhdimin dhe zgjerimin e njohurive të nxënësve në mënyrë të pavarur dhe për përvetësimin e njësive të mësuara gjatë kryerjes së detyrave të shtëpisë, në rast të paraqitjes së vështirësive ndihma e prindit është e dobishme, por njëherësh mund të jetë edhe e padobishme në rast se në vend që të hulumtojë për zgjidhjen e detyrës, nxënësi i merr të gatshme nga prindi.

Format e testeve janë:

- Me gojë
- Me shkrim
- Përmes paraqitjes grafike etj.
- Testimet janë të rëndësishme për të siguruar informacione për përpërimin e nxënësi, por në raste të veçanta mund të ketë edhe anët negative për arsye se te nxënësit shkaktojnë ankth, stres, frikë etj.
- Për vlerësimin e njohurive të nxënësve përdorim edhe veprimtari tjera, p.sh.
Vlerësimi i eseve
Vlerësimi me dosje
Vetëvlerësimi...etj.

Në fund të klasë së VI nxënësit duhet:

- të kuptojnë dhe të dallojnë historinë si lëndë mësimore;
- të kuptojnë drejt mënyrën e llogaritjes së kohës te popujt e vjetër. Të dallojnë ç'është viti, dekada, shekulli dhe mijëvjeçari;
- të njohin llogaritjen e kohës para dhe pas lindjes së Krishtit;
- të identifikojnë dhe njohin rrjedhat shoqërore, shtetërore dhe kulturore te shtetet antike;
- të dinë dhe të kenë informacione të mjaftueshme për origjinën e popullit të vet, të fqinjëve si dhe rrjedhat e zhvillimit shoqëror, shtetëror, ekonomik dhe kulturor;
- të kuptojnë rrjedhat shoqërore, shtetërore, ekonomike, kulturore, fetare si dhe karakteristikat kryesore të Mesjetës;
- të njohin personalitetet historike nga periudha e antikës;
- të njohin personalitetet historike nga periudha e mesjetës;
- të aftësohen të përdorin dhe t'i kuptojnë fotografitë, hartat, burimet materiale dhe ato të shkruara, filmat dokumentar, filmat artistik me përmbajtje historike etj.

BURIMET DHE MJETET MËSIMORE:

1. *Aspekte të mësimdhënies së historisë*, Prishtinë, 1997
2. *Aspekte të mësimdhënies së historisë*, Tiranë, 1995
3. **Bardhyl Musai**, *Psikologjia e Edukimit*, Shtëpia Botuese: Pegi, Tiranë, 1999

4. **Bardhyl Musai**, *Metodologjia e Mësimdhënies*, Tiranë 2003
5. **Vilson Kuri, Ragip Zekolli, Bep Jubani**, *HISTORIA 5*, Shtëpia Botuese: Libri Shkollor, Prishtinë, 1999
6. **Dr. Bep Jubani, Dr. Isa Bicaj, Dr. y Vilson Kuri**, *HISTORIA për klasën e parë të shkollave të mesme*, Shtëpia Botuese: Libri Shkollor, Prishtinë, 2001
7. **Dr. Fehmi Rexhepi, Dr. Isa Bicaj**, *HISTORIA për klasën e parë të shkollave të mesme profesionale*, Shtëpia Botuese: Libri Shkollor, Prishtinë, 2001
8. **Grup autorësh**, *Historia e Shqipërisë dhe e Shqiptarëve*, nën redaktimin e prof. Dr. Hysni Myzyrit, botoi: Siptinti, Prizren, 2000
9. **Grup autorësh**, *Të kuptojmë të kaluarën e përbashkët par të ndërtuar të ardhmen, Ndryshime dhe vazhdimësi të jetës së përditshme në Shqipëri, Bullgari dhe Maqedoni 1945 – 2000*, botues: EUROCLIO, Shoqata e Mësuesve të Historisë të Shqipërisë, Shoqata Bullgare e Mësuesve të Historisë, Shoqata e Historianëve të Republikës së Maqedonisë, Tiranë, 2003
10. **Mikel Pjetrush**, *Atlas historik i botës*, Shtëpia Botuese: Camaj – Pipa, Shkodër, 2001
11. **MASHT**, *Plani dhe programi mësimor 9*, përgatiti për shtyp: Libri Shkollor, Prishtinë, 2002